

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de
VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE
van de
Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen

Redaktieadres : W. De Prins, Diksmuidelaan 176, 2600 Berchem. Tel. : 031 - 22.02.35

Jaargang 9

januari 1981

Nummer 1

ENKELE NOTITIES OVER HYMENOPTERA UIT DE GAUME EN AANGRENZEND GEBIED

(Karel JANSSENS)

Onze voorzitter, de heer C.J. SEGERS, is steeds zo vriendelijk om tijdens zijn verblijf te Mussy-la-Ville en omstreken (provincie Luxemburg) voor de verzameling van onze vereniging en voor mij een aantal hymenopteren te verzamelen. Na enkele jaren is dit reeds tot een honderdtal soorten aangegroeid. Omdat enkele soorten nieuw zijn voor de Gaume (althans voor zover ik kon nagaan; ze zijn aangeduid met een x), is het nuttig deze gegevens te publiceren.

De heer J. PETIT (Wanck) publiceerde vroeger in Lambillionea reeds een lijst van waargenomen soorten in het aangrenzende Groothertogdom Luxemburg. Een groot aantal waarnemingen vertonen veel overeenkomst. De heer PETIT bezorgde mij ook een aantal toelichtingen aangaande de verspreiding van de soorten in België, waarvoor mijn hartelijke dank. Ook ben ik dank verschuldigd aan mej. C. THIRION en aan de heren J. LECLERCQ, Br. V. LEFEBRE, A. PAULY, W.F. REINIG en R. WAHIS voor het determineren en nazicht van een aantal moeilijke soorten.

Bij de zeldzame soorten waarvan de verspreidingskaarten reeds verschenen in de 'Atlas provisoire des Insectes de Belgique' door J. LECLERCQ en Ch. VERSTRAETEN, heb ik de nummers van de kaarten vermeld. Een zestal exemplaren uit het genus *Sphecodes* alsook een aantal Ichneumonidae (uitgezonderd de Ichneumoninae), Braconidae en Tenthredinidae ontbreken op de lijst wegens moeilijkheden bij de determinaties. Enkele soorten uit de verzamelingen F. BASTIN en A. VAN GOOL zijn aan de lijst toegevoegd.

<u>Andrena fulva</u> MOLLER	Mussy-la-Ville	12-05-1978	1 ♂ 1 ♀
<u>Andrena hattorfiana</u> FABRICIUS Vrij gewoon in het Kalkdistrikt en de Gaume, elders zeldzaam. Kaart nr. 608.	Torgny	06-08-1971	1 ♀
<u>Anthidium manicatum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	05-08-1965 08-07-1977	1 ♀ 2 ♀
	Ethe	26-07-1977	1 ♀
<u>Anthophora acervorum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	04-04-1971	1 ♀
<u>Bombus terrestris</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	20-08-1966	1 ♀
<u>Bombus lucorum</u> LINNAEUS	Orval	20-08-1971	1 ♀
<u>Pyrobombus hypnorum ericetorum</u> PANZER	Mussy-la-Ville	16-07-1971 20-07-1971	1 ♀ 2 ♀
<u>Pyrobombus pratorum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	12-04-1965	1 ♀
<u>Pyrobombus lapidarius</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	13-08-1964	1 ♀
<u>Megabombus humilis staudingerioides</u> REINIG	St.-Léger	05-07-1962	1 ♀
<u>Megabombus pascuorum floralis</u> GMELIN	Mussy-la-Ville Ethe	talrijk 03-07-1966	1 ♀
<u>Megabombus hortorum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	06-07-1962 16-07-1971	1 ♀ 1 ♀
<u>Psithyrus rupestris</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	talrijk	
<u>Fernaldaepsithyrus sylvestris</u> LEP.	Mussy-la-Ville	05-07-1962	2 ♀
<u>Colletes daviesanus</u> SMITH	Mussy-la-Ville	08-07-1977	2 ♂
<u>Dasypoda hirtipes</u> FABRICIUS	Villers-Tortrue	26-07-1966	1 ♂
<u>Halictus scabiosae</u> ROSSI	Mussy-la-Ville	28-07-1964 20-07-1971 23-07-1971	1 ♂ 1 ♀ 1 ♀
Zeer zeldzaam in Zuid-België en het Groothertogdom-Luxemburg. Kaart nr. 1105.			
<u>Halictus sexcinctus</u> FABRICIUS	Buzenol	29-07-1964	1 ♂
Ten zuiden van Samber en Maas enkel gekend van de Gaume. Verder enkele vangsten in Laag- en Midden-België, de meeste van vóór 1950. Kaart nr. 1106.			
<u>Halictus tumulorum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	08-08-1977 03-06-1978 10-06-1978	1 ♂ 1 ♀ 1 ♀
<u>Lasioglossum latriventre</u> SCHENCK	Mussy-la-Ville	08-08-1977	1 ♀
Zeldzaam. Kaart nr. 1116.			
<u>Lasioglossum zonulum</u> SMITH	Mussy-la-Ville	10-07-1976 28-08-1977	1 ♀ 1 ♀

<u>Lasioglossum calceatum</u> SCOPOLI	Buzenol	19-08-1971	1 ♂
	Torgny	26-08-1971	3 ♂
	Ethe	22-08-1978	1 ♀
<u>Lasioglossum laticeps</u> SCHENCK	Mussy-la-Ville	08-07-1977	1 ♂
<u>Lasioglossum malachurum</u> KIRBY	Mussy-la-Ville	08-08-1977	1 ♀
<u>Lasioglossum nitidulum</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	03-07-1966	2 ♀
		31-07-1966	1 ♂
		16-07-1967	1 ♀
	Chiny	19-09-1971	1 ♂
Niet gewoon in de Ardennen en de Gaume. Kaart nr. 1141.			
<u>Lasioglossum parvulum</u> SCHENCK	Mussy-la-Ville	12-04-1971	1 ♀
<u>Lasioglossum pauxillum</u> SCHENCK	Mussy-la-Ville	08-07-1977	1 ♀
<u>Chelostoma nigricornis</u> NYLANDER	Mussy-la-Ville	12-07-1970	1 ♀
<u>Megachile centuncularis</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	20-07-1964	1 ♀
		30-07-1970	1 ♀
x <u>Melecta luctuosa</u> SCOPOLI	Mussy-la-Ville	21-07-1971	1 ♀
Volgens prof. J. LECLERCQ zou dit exemplaar, samen met het exemplaar uit de verzameling ENCKELS (Diest, 17-06-1951) het enige zijn dat na 1950 in België gevonden is. Toch vind ik nog 1 vermelding door J. PETIT te Han-sur-Lesse op 07-07-1954. Vroeger vooral verspreid in Midden-België en de Ardennen. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 548.			
<u>Nomada fabriciana</u> LINNAEUS	Ethe	14-04-1971	1 ♀
<u>Osmia coerulea</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	08-07-1977	1 ♀
<u>Osmia rufa</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	talrijk	
<u>Hylaeus signatus</u> PANZER	Mussy-la-Ville	08-07-1977	1 ♂
Zeldzaam in de Gaume, gewoon in de Kalkstreek en het noordoosten van het land. Kaart nr. 1510.			
<u>Hylaeus nigritus</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	08-08-1977	1 ♂
Zeer zeldzaam. Slechts 4 vindplaatsen in Zuid-België, waarvan twee vóór 1950. Ook in het Groothertogdom Luxemburg slechts 2 vindplaatsen (J. PETIT).			
<u>Hylaeus hyalinatus</u> SMITH	Mussy-la-Ville	06-07-1977	1 ♂
x <u>Hylaeus punctulatissimus</u> SMITH	Mussy-la-Ville	06-07-1977	1 ♂
Vooral in de streek van Luik. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 1508.			
<u>Chrysis cyanea</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	10-07-1977	1 ♀
<u>Chrysis ignita</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	talrijk	
<u>Omalus auratus</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	11-07-1965	1 ♀
		04-07-1971	1 ♀
x <u>Cryptocheilus versicolor</u> SCOPOLI	Torgny	20-09-1930	1 ♀
ex. coll. F. BASTIN. Buiten dit exemplaar nog eenmaal waargenomen in de vallei van de Lesse. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 219.			
<u>Evagetes crassicornis</u> SHUCKARD	Croix-Rouge	30-09-1962	1 ♀
Zeldzaam in de Gaume, gewoon in de Kempen. Kaart nr. 227.			

- x Agenioideus cinctellus SPINOLA Mussy-la-Ville 08-07-1977 1 ♀
Zeldzaam. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 49.
Twee vindplaatsen in het Groothertogdom Luxemburg door J. PETIT.
- Anoplius nigerrimus SCOPOLI Mussy-la-Ville 03-08-1971 1 ♀
Verspreid over het hele land, maar op vele plaatsen sterk in achter-
uitgang. Twee vindplaatsen in de Gaume vóór 1950. Kaart nr. 237.
- Priocnemis schiodtei HAUPT Croix-Rouge 25-08-1972 1 ♀
Mussy-la-Ville 12-05-1978 1 ♀
Zeldzaam Twee vindplaatsen in de Gaume, waarvan één vóór 1950.
Kaart nr. 880.
- Priocnemis perturbator HARRIS Mussy-la-Ville 12-05-1978 1 ♀
Gewoon in Midden- en Hoog-België. Sterke achteruitgang in het wes-
ten en in de Kempen. Kaart nr. 41.
- Aplopous carbonarius SCOPOLI Mussy-la-Ville talrijk
Zeldzaam in de Gaume, de Ardennen en de Kuststreek, algemeen in de
rest van het land. Kaart nr. 222.
- Amphiphila sabulosa LINNAEUS Mussy-la-Ville 13-08-1973 1 ♀
- x Cerceris quinquefasciata ROSSI Torgny 20-07-1930 1 ♀
ex. coll. F. BASTIN. Dit is de enige vangst in de Gaume. De soort
is enkel bekend van Laag- en Midden-België. Kaart nr. 1197.
- Cerceris rybyensis LINNAEUS Mussy-la-Ville 06-07-1977 2 ♂
Niet gewoon in het zuiden van het land. Kaart nr. 1199.
- Crabro cribrarius LINNAEUS Orval 20-08-1971 1 ♀
- Crabro peltarius SCHREBER Buzenol 11-08-1971 1 ♀
De enige vangst in het gebied na 1950. Kaart nr. 1464.
- x Crabro scutellatus SCHEVEN Orval 22-07-1960 1 ♀
Niet gewoon, bijna uitsluitend in Laag- en Midden-België. Nieuw voor
de Gaume. Kaart nr. 1465.
- Crossocerus dimidiatus FABRICIUS Mussy-la-Ville 28-07-1967 1 ♀
07-07-1970 1 ♀
28-07-1970 1 ♀
Algemeen, niet in de Antwerpse Kempen. Kaart nr. 1462.
- Crossocerus elongatulus LIND. Mussy-la-Ville 06-07-1966 1 ♂
06-08-1977 1 ♀
- Crossocerus megacephalus ROSSI Mussy-la-Ville 30-07-1970 1 ♀
Vrij zeldzaam in de Gaume. Kaart nr. 1456.
- x Crossocerus palmipes LINNAEUS Buzenol 11-08-1971 1 ♀
Vrij zeldzaam in de Kempen en Midden-België. Nieuw voor de Gaume.
Kaart nr. 1444.
- Ectemnius continuus FABRICIUS Mussy-la-Ville 07-08-1977 1 ♂
- Ectemnius lapidarius PANZER Mussy-la-Ville 16-07-1980 1 ♂
- Ectemnius lituratus PANZER Orval 20-08-1971 1 ♂
Torgny 23-07-1977 1 ♂
23-08-1977 1 ♂

<u>Ectemnius sexcinctus</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	02-07-1971	1 ♀
		02-08-1973	1 ♀
x <u>Rhopalum clavipes</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	27-07-1979	1 ♀
Ontbreekt in verschillende streken van ons land. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 1435.			
<u>Gorytes laticinctus</u> LEP.	Marbehan	16-07-1965	1 ♀
Vrij zeldzaam. Niet in de Antwerpse Kempen en aan de kust. Kaart nr. 1185.			
<u>Argogorytes mystaceus</u> LINNAEUS	Ethe	11-07-1962	1 ♀
<u>Mellinus arvensis</u> LINNAEUS	Ethe	29-08-1962	1 ♀
	Marbehan	27-08-1976	1 ♀
Algemeen, behalve in de Ardennen. Kaart nr. 1166.			
<u>Oxybelus trispinosus</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	06-07-1977	1 ♂
Zeldzaam. Na 1950 slechts 8 vindplaatsen in het Luikse en de Gaume. Kaart nr. 1428.			
<u>Oxybelus uniglumis</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	06-07-1977	2 ♂
<u>Passaloecus insignis</u> LIND.	Mussy-la-Ville	13-07-1971	1 ♀
Vrij lokaal. Kaart nr. 520.			
<u>Passaloecus eremita</u> KOHL	Mussy-la-Ville	08-08-1977	1 ♀
Zeldzaam. Kaart nr. 518.			
<u>Pemphredon lugubris</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	14-07-1964	1 ♀
<u>Pemphredon inornatus</u> SAY	Mussy-la-Ville	12-07-1965	1 ♀
<u>Pemphredon mortifer</u> VALKEILA	Mussy-la-Ville	18-07-1970	1 ♀
<u>Trypoxylon clavicerum</u> LEP.	Mussy-la-Ville	06-07-1971	1 ♂
<u>Trypoxylon figulus</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	13-07-1970	1 ♀
		17-07-1970	1 ♀
<u>Ancistrocerus quadratus</u> PANZER	Mussy-la-Ville	20-07-1964	1 ♂
		09-07-1969	1 ♀
		14-07-1969	1 ♀
<u>Ancistrocerus parietum</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	06-07-1977	1 ♂
		08-07-1977	1 ♀
		26-07-1977	1 ♀
<u>Odynerus reniformis</u> GMELIN	Humain	01-07-1966	1 ♀
Zeldzaam. Waarschijnlijk reeds vermeld uit de Gaume.			
<u>Symmorphus elegans</u> WESMAEL	Mussy-la-Ville	08-07-1977	1 ♀
<u>Vespa crabro</u> LINNAEUS	Orval	05-08-1963	1 ♀
Sterk in achteruitgang. Kaart nr. 2.			
<u>Vespula germanica</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	talrijk	
<u>Vespula vulgaris</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	talrijk	
<u>Dolichovespula saxonica</u> FABRICIUS	Chiny	26-07-1961	1 ♀
	Mussy-la-Ville	03-07-1971	1 ♀
	Orval	20-08-1971	1 ♀
Gewoon in Hoog-België. Elders zeldzaam. Kaart nr. 7.			

<u>Dolichovespula sylvestris</u> SCOPOLI	Mussy-la-Ville	09-07-1971	1 ♀
<u>Dolichovespula omissa</u> BISCHOFF	Herbeumont	24-05-1953	1 ♀
ex. coll. A. VAN GOOL. Zeer zeldzaam. Slechts twee vindplaatsen na 1950. Kaart nr. 11.			
<u>Polistes biglumis bimaculatus</u> GEOFFREY	Ste.-Cécile	20-06-1951	1 ♀
ex. coll. A. VAN GOOL.			
	Torgny	23-07-1977	2 ♂
Verspreid in de Ardennen. Vermeld van Torgny vóór 1950.			
Kaart nr. 13.			
<u>Myrmosa atra</u> PANZER	Virton	20-07-1930	1 ♂
ex. coll. F. BASTIN.			
	Mussy-la-Ville	30-07-1971	1 ♀
<u>Smyrcromyrme rufipes</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	27-07-1969	1 ♀
	Buzenol	11-08-1971	1 ♂
<u>Sapyga quinquepunctata</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	13-07-1970	1 ♀
		08-08-1977	1 ♀
Vooral in Hoog-België.			
<u>Coelichneumon sugillatorius</u> LINNAEUS	Croix-Rouge	21-08-1978	1 ♂
Zeldzaam.			
<u>Stenichneumon culpator</u> SCHRANCK	Croix-Rouge	30-09-1962	1 ♀
<u>Ichneumon extensorius</u> LINNAEUS	Havelange	20-03-1962	1 ♀
<u>Ichneumon gracilentus</u> WESMAEL	St.-Hubert	10-04-1964	1 ♀
<u>Ichneumon molitorius</u> HOLMGREN	Havelange	20-03-1962	1 ♀
<u>Ichneumon sarcitorius</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	05-08-1965	1 ♀
		24-07-1966	1 ♂
Vooral in Hoog-België. Kaart nr. 139.			
<u>Barichneumon anator</u> FABRICIUS	Mussy-la-Ville	20-07-1964	1 ♀
		18-07-1969	1 ♀
x <u>Vulgichneumon saturatorius</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	14-09-1966	1 ♀
Vooral in Midden-België. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 119.			
<u>Ctenichneumon nitens</u> CHRIST.	Mussy-la-Ville	16-08-1962	1 ♀
Vrij zeldzaam over het gehele land. Kaart nr. 821.			
<u>Limerodops elongatus</u> BRISCHKE	Neuville en Con-droz	24-08-1974	1 ♀
x <u>Achaisius oratorius</u> FABRICIUS	Basse-Bodeux	22-10-1962	1 ♀
	Mussy-la-Ville	24-07-1969	1 ♀
Algemeen, behalve in het zuiden van het land. Nieuw voor de Gaume.			
<u>Diphyus quadripunctorius</u> MÖLLER	Mussy-la-Ville	talrijk	
Vooral in de Ardennen. Niet in Laag-België. Kaart nr. 834.			
<u>Tricholabus strigatorius</u> GRAVENHORST	Rochefort	08-07-1973	1 ♂
Zeldzaam. Slechts 4 vindplaatsen na 1950. Kaart nr. 862.			
<u>Hepiopelmus melanogaster</u> GMELIN	Mussy-la-Ville	15-07-1973	1 ♂
Verspreid. Kaart nr. 844.			

<u>Hepiopelmus variegatorius</u> PANZER	Basse-Bodeux	22-10-1962	1 ♀
Zeldzaam. Slechts 4 vindplaatsen na 1950. Kaart nr. 845.			
x <u>Probolus culpatorius</u> LINNAEUS	Torgny	13-08-1969	1 ♂
Vrij zeldzaam. Nieuw voor de Gaume. Kaart nr. 121.			
<u>Hoplismenus albifrons</u> GRAVENHORST	Virton	11-08-1973	1 ♀
<u>Ophion luteus</u> LINNAEUS	Virton	20-09-1962	1 ♀
	Mussy-la-Ville	25-08-1966	1 ♀
<u>Ophion pteridis</u> KRIECHBAUMER	Mussy-la-Ville	16-08-1963	1 ♀
		05-08-1965	1 ♀
<u>Ophion costatus</u> RATZEBURG	Torgny	12-07-1962	1 ♀
<u>Enicospilus ramidulus</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	20-07-1964	1 ♀
<u>Tenthredo moniliata</u> KLUG	Ethe	17-08-1969	1 ♀
<u>Tenthredo scrophulariae</u> LINNAEUS	Mussy-la-Ville	04-08-1967	1 ♀

Literatuur :

- BERLAND, L., 1926 : Faune de France, 10, Hyménoptères Vespiformes I, Paris.
- KLEIN, W., 1971 : Metselwespentabel, Nederlandse Jeugdbond voor natuurstudie, Amsterdam.
- KLOET & HINCKS, 1978 : A check list of British Insects, part 4, Hymenoptera, London.
- LECLERCQ, J., 1970 : Atlas provisoire des Insectes de Belgique, kaarten 2-14, 41-60, 119-142, 165-174.
 1971 : idem, kaarten 217-242, 501-534.
 1972 : idem, kaarten 601-680.
 1976 : idem, kaarten 801-888.
 1978 : idem, kaarten 1102-1153, 1158-1200.
 1979 : idem, kaarten 1401-1478, 1483-1573. Gembloux.
- DEHLKE, J., 1970 : Beiträge zur Insekten-Fauna der DDR : Hymenoptera-Sphécidae, in : Beitr.Ent. 20 : 615-812, Berlijn.
- OOSTERBRÖEK, P., 1978 : Dutch Ophionini (Hymenoptera, Ichneumonidae, Ophioninae), in : Ent.Ber.Amst. 38 : 103-112.
- PERKINS, J.F., 1959 : Handbooks for the identification of British Insects. Hymenoptera, Ichneumonoidea, Ichneumonidae, Ichneumoninae I, Vol. VII, part 2 (ai), London.
- PERKINS, J.F., 1960 : Handbooks for the identification of British Insects. Hymenoptera, Ichneumonoidea, Ichneumonidae, Ichneumoninae II, Vol. VII, part 2 (aii), London.
- PETIT, J., 1971 : Notes sur la faune entomologique du Grand-Duché de Luxembourg. Hyménoptères Aculéates, in : Lambillionea 71 : 15-20, 21-29, 47-52, 55-59, 76-78 en Lambillionea 72-73 : 43-48, 54-57 en Lambillionea 74 : 57-63.

- SCHMIEDEKNECHT, O., 1930 : Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas, Jena.
- VAN SCHEPDAEL, J., 1955 : Contribution à la faunistique entomologique du pays Gaumais, Gent.
- WOLF, H., 1972 : Insecta Helvetica : Fauna 5. Hymenoptera : Pompilidae, Zürich.

Summary : A list of the Hymenoptera, taken in the Gaume (southern Belgium) and adjacent areas by C.J. SEGERS, is given, including some interesting species from the collections of F. BASTIN and A. VAN GOOL. The species new to the Gaume are marked with an x.

Résumé : L' auteur donne une liste d'Hymenoptera, capturés par C.J. SEGERS en Gaume et régions voisines. Quelques exemplaires, dignes d'être mentionnés, proviennent d'autre part de la collection de F. BASTIN et A. VAN GOOL. Les espèces nouvelles pour la Gaume sont indiquées par une x.

K. JANSSENS : Korte Leemstraat 15a, 2000 ANTWERPEN.

GRAAFWESPEN

(Marie-Line MADOU)

"Graafwespen" is de gemeenschappelijke naam die wordt gegeven aan twee superfamilies : de Pompiloidea (spinnedoders of wegwespen) en de Sphecoidea (graafwespen). Systematisch kunnen we ze in de uitgebreide orde der vliesvleugeligen zo rangschikken :

HYMENOPTERA

APOCRITA (wespetaille)

ACULEATA (legboor uitgegroeid tot angel; achterpoten slechts één enkele dijring)

- POMPILOIDEA : -Pronotum reikt tot tegulae.
-Lange, slanke poten, vooral de achterdij is lang.
- SPHECOIDEA : -Pronotum reikt niet tot tegulae.
-Het eerste lid van de achtertarsen is niet verbreed.